

PRESENTACIÓ

La internacionalització
de la pedagogia Montessori
*The Internationalization
of Montessori Pedagogy*

Barbara De Serio
barbara.deserio@unifg.it
Universitat de Foggia (Itàlia)

Joan Soler Mata
joan.soler@uvic.cat
Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya (Espanya)

L'obertura de les primeres *Case dei Bambini* a Roma a partir de 1907 i, sobretot, la publicació d'*Il Metodo della pedagogia scientifica applicato all'educazione infantile nelle Case dei Bambini* l'any 1909 van ser l'inici d'un procés de difusió de les idees i la pràctica educativa de Maria Montessori (1870-1952), que, de forma molt ràpida i per raons diverses, va adquirir una dimensió internacional.

A través dels cursos internacionals, congressos, traduccions i successives edicions de les seves obres, articles en revistes de caràcter general i especialitzades, viatges i conferències i, fins i tot, veritables accions de propaganda, etc., es van anar teixint xarxes de contactes internacionals que van convertir Maria Montessori en una referència pedagògica del segle xx. A la vegada, algunes de les seves deixebles i col·laboradores es van convertir en figures rellevants de la pedagogia en els respectius països.

fet de ser una personalitat atractiva i magnètica, però també controvertida, li han donat, des de sempre, una gran projecció externa. A la vegada, això també ha provocat que, en alguns moments, la brillantor del nom propi difuminés l'amplitud de l'obra pedagògica i provoqués que el coneixement de Montessori quedés circumscrit a la imatge i al nom.

Fent un pas més i anant més enllà, trobem el nom de Montessori associat al *material*. Així, des de l'inici, el material Montessori va sobresortir com una marca de qualitat, però també, per a alguns, com una limitació del significat, ja que no s'anava més a fons de la consideració de Montessori com uns instruments, unes eines i uns recursos per a treballar determinats aspectes de l'aprenentatge.

El fet que el concepte de *mètode* formés part del títol de la publicació de Maria Montessori (1909) que la va donar a conèixer i li va donar projecció internacional és la causa principal que el significat més conegut de Montessori, sobretot en l'àmbit escolar, estigui associat al mètode. Ens referim òbviament a l'obra ja esmentada *Il Metodo della pedagogia scientifica applicato all'educazione infantile nelle Case dei Bambini*. En aquest cas, el significat està associat a la pràctica educativa i a les estratègies. Parlem de Montessori com a allò que és un mètode: un conjunt d'activitats sistematitzades per obtenir una finalitat. La importància i l'ús generalitzat d'aquest significat dona sentit i explica les nombroses publicacions posteriors que porten al títol el sintagma «mètode Montessori».

Si ens plantegem l'anàlisi d'aquests diferents significats com una escala de menys a més complexitat i contingut pedagògic, el graó següent estaria reservat al *sistema* Montessori, entenent que parlem d'un tot orgànic. Encara que sovint s'utilitzi el mot *sistema* com una traducció literal de *mètode*, és més apropiat considerar que el sistema conté el mètode (o els mètodes). Consisteix en un conjunt estructurat de principis, regles, etc., relacionats entre si d'una manera racional a partir de la pràctica i del mètode.

Al capdamunt de la nostra escala de significats hi hauria la *pedagogia* Montessori, en definitiva, la pedagogia científica que la mateixa Montessori va considerar en el títol de la seva obra. Una concepció global en la qual tenen lloc l'antropologia i la filosofia de l'educació, però també la didàctica general i les didàctiques específiques. Quan alguns autors parlen, per exemple, de la revolució Montessori en l'educació, és evident que no es limiten a parlar d'un material o d'un mètode concrets, sinó que hi veuen una concepció pedagògica global en la qual la teoria i la pràctica s'hi troben indissolublement unides

al servei de la renovació de l'escola i la reforma social.¹ De fet, el primer i el darrer significats ens permeten parlar de la pedagogia Montessori com un dels exemples més reconeguts de «pedagogia amb nom propi».

El present monogràfic, «La internacionalització de la pedagogia Montessori», pretén recollir i presentar diversos articles que, des de perspectives, moments i llocs diferents, s'endinsin en els diferents significats, tant en relació amb els principis com amb la pràctica, de la pedagogia Montessori i abordin, des d'una dimensió internacional, diversos aspectes relacionats amb la difusió del mètode, sense oblidar els aspectes més controvertits vinculats a la personalitat i les relacions personals i socials de la mateixa Maria Montessori. Es tracta de partir d'experiències o realitats concretes, poc o gens estudiades, per reconstruir un mapa de l'evolució de la pedagogia montessoriana que aportí noves lectures i noves claus per entendre la dimensió internacional d'aquest fenomen d'expansió d'un mètode pedagògic amb nom propi. Justament quan mundialment es produeix aquesta nova eclosió del que en podríem dir el «montessorianisme», és també el moment de revisar-ne el procés de difusió i expansió.

Els articles de Furio Pesci i Letterio Todaro s'endinsen en aspectes relacionats amb la formació i les influències de Maria Montessori a partir dels estudis realitzats a la universitat, més concretament dels antropològics, i de les relacions amb altres moviments, especialment amb la teosofia. Aquest primer pas vers la internacionalització es completa amb les aportacions de Vincenzo Schirripa, centrades en la revista *The Call of Education* (1924-25), i amb les de Stefania Carioli, sobre l'anàlisi de les conferències de la dècada de 1930 i la presència de l'educació per la pau en la pedagogia montessoriana. Aquest primer bloc es complementa amb l'article que analitza les relacions de Maria Montessori amb el catolicisme a partir de documents de l'Arxiu Vaticà redactat per Alejandro Dieguez i Pere Fullana Puigserver.

Ja hem parlat de la importància del material en allò que podem anomenar l'univers educatiu montessorià. En aquest sentit és rellevant la contribució de María José Martínez Ruiz-Funes i de José Pedro Marín Murcia sobre l'origen, la difusió i la comercialització del material Montessori durant el primer terç del segle xx. Es tracta d'un període clau en la internacionalització de la pedagogia Montessori i en la difusió de les idees que es concreten en la rellevància de mestres i pedagogs que esdevenen deixebles de Montessori i en la creació

¹ Vegeu: STANDING, E. MORTIMER. *La revolución Montessori en la educación*. Madrid: Siglo XXI, 2002.

d'escoles en diferents països. En són una bona mostra l'anàlisi de la tasca de Maria Edelstein-Goudeli a Grècia per part d'Elisavet Chorianopoulou, de la trajectòria del Jardín Montessori de Colòmbia analitzada per Alejandro Álvarez Gallego i de la importància de la presència i la influència de Maria Montessori a Catalunya, i més concretament, a Barcelona, estudiada des de perspectives diferents i utilitzant noves fonts de documentació en els dos articles signats per Daniel Cañiguer Viñals i Salvador Domènech i Domènech. Finalment, el darrer article del monogràfic, del qual és autora Paola Trabalzini, està centrat en el període que va des dels anys posteriors a la Segona Guerra Mundial fins a la mort de Maria Montessori.

Malgrat que onze articles no poden, de cap manera, analitzar en profunditat la temàtica del monogràfic ni per l'extensió geogràfica ni per la dimensió temporal, el conjunt de les aportacions ens obren la mirada i ens conviden a seguir estudiant i investigant sobre un veritable fenomen educatiu que segueix ben viu. Aquesta és una constatació que cal agrair als autors i les autores dels diversos articles, perquè, a més de la visió específica present en cada aportació, ens permeten la contemplació del mosaic que configuren en conjunt de manera més global i ens fan reflexionar-hi. No hi ha dubte que el mètode i la pedagogia Montessori ens confirmen la complexitat i l'heterogeneïtat de la renovació pedagògica i també ens demostren que els avenços i les propostes que volen ser alternatives en l'origen mateix estan lligades al debat o, més ben dit, als debats, en una triple direcció: la filosòfopedagògica, la metodològica i la politicoideològica. El procés d'internacionalització de la pedagogia Montessori és a la cruïlla d'aquests debats, sense els quals seria difícil pensar en el progrés de l'educació.